

РИНОК НАСІННЯ ТА САДИВНОГО МАТЕРІАЛУ В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ТРЕНДИ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ*

© 2026 СОКОЛЮК К. Ю., СОКОЛЮК І. Ю.

УДК 339.5:631.53(477)
JEL: Q17; F14; Q10

Соколюк К. Ю., Соколюк І. Ю. Ринок насіння та садивного матеріалу в Україні: сучасні тренди зовнішньої торгівлі

У статті розглянуто сучасні тренди зовнішньої торгівлі на ринку насіння та садивного матеріалу. Проведено аналіз ринків насіння країн із найбільшим об'ємом внутрішнього ринку й окреслено 6 основних із них, а саме: ринок США, Китаю, Франції, Бразилії, Індії, Німеччини. Визначено, що за період війни відбулися значні зміни у структурі зовнішньої торгівлі в секторі насінництва та садивного матеріалу. Встановлено, що у 2019–2024 рр. імпорتنі операції зовнішньої торгівлі здійснювалися більш ніж із 59 країнами світу. Основними імпортерами насіння та садивного матеріалу до України є Нідерланди (602 УКТЗЕД), США та Франція (1007 УКТЗЕД), Індія (за рахунок імпорту готових плодів, що йдуть під одним кодом УКТЗЕД) та Німеччина (1209 – насіння та спори для сівби). Географія експорту насіння, плодів і інших олійних культур досить широка та налічує 68 країн. Серед основних партнерів, за підсумками 2022–2024 рр., є Німеччина, Угорщина та Італія. Для більш об'єктивної оцінки зовнішньоекономічної діяльності у сфері насіння та садивного матеріалу доцільно провести порівняння експорту й імпорту за основними товарними групами як у натуральному, так і у вартісному вимірі. Під час проведеного аналізу зовнішньоекономічної діяльності у секторі насінництва та садивного матеріалу виявлено, що як у довоєнний період, так і у воєнний основним слабким місцем є ціна на насіння та посадковий матеріал. За підсумками проведених розрахунків протягом періоду дослідження можна зазначити, що у натуральному вираженні експорт понад утрічі перевищує імпорт (зернові – у сотні разів), але у вартісному вираженні експорт не покриває імпорту за тими самими товарними групами. Це потребує розробки заходів щодо підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняних виробників на світових стратегічно важливих ринках насіння та садивного матеріалу.

Ключові слова: ринок насіння та садивного матеріалу, зовнішня торгівля, світовий ринок насіння, релевантний ринок, експортно-імпорتنі операції, сільськогосподарські підприємства.

Рис.: 9. Табл.: 4. Бібл.: 12.

Соколюк Катерина Юрївна – кандидат економічних наук, доцент, старший науковий співробітник відділу ринкових механізмів і структур, Інститут ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України (Французький бульвар, 29, Одеса, 65044, Україна)

E-mail: sokoluk_k2022@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0758-6468>

Researcher ID: C-8459-2018

Scopus Author ID: 57217833972

Соколюк Ігор Юрїєвич – провідний інженер відділу ринкових механізмів і структур, Інститут ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України (Французький бульвар, 29, Одеса, 65044, Україна)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4380-2156>

UDC 339.5:631.53(477)
JEL: Q17; F14; Q10

Sokoluk K. Yu., Sokoliuk I. Yu. The Seed and Planting Material Market in Ukraine: Current Trends in Foreign Trade

The article examines current trends in foreign trade in the seed and planting material market. An analysis of the seed markets of countries with the largest domestic markets was conducted, identifying six main ones: the markets of the USA, China, France, Brazil, India, and Germany. It was determined that significant changes occurred in the structure of foreign trade in the seed and planting material sector during the wartime period. It was found that from 2019 to 2024, import operations in foreign trade were carried out with more than 59 countries worldwide. The main importers of seeds and planting material to Ukraine are the Netherlands (602 HS Code), the USA and France (1007 HS Code), India (through the import of ready-made fruits under a single HS code), and Germany (1209 – seeds and spores for sowing). The geography of exporting seeds, fruits, and other oilseeds is quite broad and includes 68 countries. Among the main partners for the period 2022–2024 are Germany, Hungary, and Italy. For a more objective assessment of foreign economic activity in the field of seeds and planting material, it is advisable to compare exports and imports by major product groups both in physical terms and in value terms. The analysis of foreign economic activity in the seed and planting material sector revealed that, both in the pre-war and wartime periods, the main weak point is the price of seeds and planting material. Based on the calculations conducted during the study period, it can be noted that in physical terms, exports exceed imports more than threefold (for grains – by hundreds of times), but in value terms, the export does not cover the import for the same product groups. This requires the development of measures to increase the competitiveness of domestic producers in the world's strategically important seed and planting material markets.

Keywords: seed and planting material market, foreign trade, global seed market, relevant market, export-import operations, agricultural enterprises.

* Наукову статтю підготовлено в межах виконання Науково-дослідної роботи «Розбудова систем агропромислових ринків України в умовах повоєнного відновлення та євроінтеграції» (державний реєстраційний номер 0124U003609).

Fig.: 9. Tabl.: 4. Bibl.: 12.

Sokoliuk Kateryna Yu. – PhD (Economics), Associate Professor, Senior Research Fellow of the Department of the Market Mechanisms and Structures, Institute of Market and Economic-Ecological Research of NAS of Ukraine (29 Frantsuzkyi Blvd., Odesa, 65044, Ukraine)

E-mail: sokoluk_k2022@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0758-6468>

Researcher ID: C-8459-2018

Scopus Author ID: 57217833972

Sokoliuk Ihor Yu. – Leading Engineer of the Department of the Market Mechanisms and Structures, Institute of Market and Economic-Ecological Research of NAS of Ukraine (29 Frantsuzkyi Blvd., Odesa, 65044, Ukraine)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4380-2156>

Для українського ринку насіння та садивного матеріалу на сьогоднішній день актуальними є низка питань, що вимагають найшвидшого вирішення. Насамперед, виникає необхідність у розробці наукових підходів щодо адаптації до міжнародних стандартів та вимог задля забезпечення рівних конкурентних позицій на світовому ринку та полегшення адаптації аграрного сектора до змін, обумовлених війною. Потребують поглибленого вивчення питання щодо формування стратегій відродження та подальшого розвитку ринку насіння та садивного матеріалу, зокрема, в частині розширення експортного потенціалу насіння та гібридів, розробки інноваційних продуктів як у насінництві, так і в технологічному супроводі розвитку насінневого сектора задля забезпечення стійкого розвитку ринку у воєнний та повоєнний періоди.

Вивченням конкурентних переваг насінневого сектора України, його потенціалу, аналіз загроз та додаткових ризиків займалися Н. В. Грунвальд, О. В. Захарчук, Т. В. Мацибора [1]. Вивченням особливостей світової торгівлі насінням та оцінкою умов зовнішньої торгівлі займалися С. І. Мельник, В. Г. Ситник, А. В. Семисал, О. Б. Барбан [2].

Вивченням стану та розвитку тендерної пропозиції українського ринку зерна з точки зору розкриття експортного потенціалу української зернової галузі займалися О.Є. Шандрівська, О. В. Пиж [3]. Побоченко А., Татаренко Н. та Прокоп'єва А. у своїх наукових працях розкрили сучасні тренди розвитку світового ринку зерна та, зокрема, ролі України в його формуванні в умовах війни [4].

Хоча науковцями й окреслено широке коло питань щодо зовнішньої торгівлі на світових ринках насіння, подальші дослідження в даному напрямку є актуальними та необхідними через потребу у визначенні перспективних ринків та секторів за усіма видами насіння та садивного матеріалу. Це обумовлено, насамперед, потребою у нарощуванні власного виробництва якісного посадкового та насінневого матеріалу.

Мета статті полягає в проведенні комплексного дослідження сучасного стану та динаміки зовнішньої торгівлі, експорту та імпорту на ринку насіння та садивного матеріалу та визначенні основних напрямків подальшого розвитку в умовах невизначеності.

Важливе значення для розвитку сектора насінництва та садивного матеріалу має розвиток зовнішньої торгівлі. Світовий ринок насіння є досить розвиненим та динамічним. Як було виявлено у попередньому розділі, даний ринок є інноваційний та напряму залежить від рівня інноваційної активності. Серед країн, що мають найбільший внутрішній ринок виділяють 6 основних (див. табл. 1).

За період війни відбулися значні зміни у структурі зовнішньої торгівлі в секторі насінництва та садивного матеріалу.

У 2024 році в Україну було імпортовано 42,3 тис. тонн насіння сільськогосподарських культур на загальну суму \$388 млн зокрема, насіння сояшнику в структурі імпорту зайняло 45 % – \$198,3 млн у грошовому еквіваленті, масою 16,4 тис. тонн (4,5 млн п.о.).

Насіння кукурудзи – 11 % на загальну суму \$41,4 млн, масою 7,6 тис. тонн (337 тис. п.о.).

Насіння ріпаку – 12 % на загальну суму \$45 млн, масою 4 тис. тонн (1 млн п.о.) [5].

Зовнішню торгівлю було здійснено більш як із 59 країнами світу. Розглянемо більш детально структуру імпорту за кодами УКТЗЕД за даними Державної митної служби України за період довоєнний – 2019–2021 роки та воєнний – 2022–2024 роки відповідно (табл. 2, рис. 1).

Основними імпортерами насіння та садивного матеріалу до України є Нідерланди (602 УКТЗЕД), США та Франція (1007 УКТЗЕД), Індія (за рахунок імпорту готових плодів, що йдуть під одним кодом УКТЗЕД) та Німеччина (1209 – насіння та спори для сівби).

Провівши аналіз структури імпорту у довоєнний (2019–2021 рр.) та воєнний періоди (2022–2024 рр.) нами було виявлено певну невідповідність

Аналіз ринків насіння країн із найбільшим об'ємом внутрішнього ринку

Країна	Ємність, млрд дол.	Характеристика ринку
США	12,0	П'ятірка найбільших компаній займає 57% ринку. Високі показники досягаються завдяки широкому використанню біотехнологій, зокрема генетично модифікованого насіння. США залишаються як великим експортером, так і імпортером насіння, зокрема до країн Європи, включно з Україною. Ринок насіння є одним із найбільших у світі. Основний попит був зосереджений на насінні кукурудзи, сої, пшениці та бавовни
Китай	9,0/8,9	Другий за величиною ринок насіння у світі та є одним із найбільших споживачів насіння. У 2024 році виробництво зерна досягло рекордного рівня, що свідчить про високий попит на якісне насіння для збільшення врожайності. Китай залишається важливим імпортером зернових та олійних культур. У 2024 році імпорт основних сільськогосподарських культур скоротився, проте імпорт насіння олійних, зокрема з РФ, збільшився. Китай є важливим торговельним партнером для експортерів, включно з Францією та Бразилією. Уряд Китаю активно підтримує закупівлі зерна до державного резерву
Франція	1,57	Найбільший експортер насіння у світі. В Європі частка ринку становить 23,2%. Франція активно використовує передові технології в селекції та насінництві. Залишається значним імпортером насіння, зокрема з України, яка у 2024 році збільшила поставки насіння кукурудзи. Є одним із найбільших виробників сільськогосподарської продукції в Європі
Бразилія	2,6	Бразильські фермери активно впроваджують інновації в насінництві для збільшення врожайності. Залишається великим експортером сільськогосподарських культур, а її урожай впливає на світові ціни. Є одним із світових лідерів у виробництві сої та кукурудзи. Завдяки сприятливим кліматичним умовам та збільшенню посівних площ, у 2024/25 маркетинговому році прогнозувався рекордний урожай зернових. Це стимулює високий попит на насіння, особливо сої та кукурудзи
Індія	2,47/3,91	П'ятий за величиною ринок насіння у світі. Значний потенціал для зростання через різноманітний клімат та значній державній підтримці. Наразі саме Індія розглядається як потенційний «Насінневий центр світу» для експорту в інші країни, що мають схожий клімат
Німеччина	2,07	Другий у Європі за значимістю ринок із часткою 18,2%. З технологічної точки зору є розвиненим та має сильні позиції в сфері селекції насіння озимих культур. В перспективі прогнозується стабільний ріст ринку шляхом розробки та впровадженню інноваційних продуктів та сталому розвитку сільського господарства

Джерело: сформовано авторами за даними [8–12].

щодо питомої ваги кожної з груп як у вартісному так і у натуральному виразі. Це обумовлено специфікою товару, його неоднорідністю. Для прикладу, у натуральному вираженні питома вага за кодом 602 становить 42%, а у вартісному – 30%.

У 2022–2024 роках відбулася зміна структури імпорту за видами. Якщо до війни переважали товари групи 602 та 1207, то під впливом війни (що призвело до зміни логістики), почали більше імпортувати насіння, плодів та спорів (1209) та інші живі рослини та міцелії грибів (602) (рис. 3, 4).

Незважаючи на негативні тенденції щодо нарощування імпорту насіння та садивного матеріалу, національне насінництво завдяки гібридному насінню національної та іноземної селекції, виробленому в Україні, продовжує нарощувати експорт насіння зернових і олійних культур.

За підсумками 2024 року його обсяг становив \$122,6 млн, перевищивши показник попереднього року на 2,6 %.

Відповідно до даних митної статистики, основними партнерами щодо експорту живих рослин та міцелій грибів були Молдова та Польща.

Динаміка та структура імпорту в секторі насінництва та садивного матеріалу

Країна /ГОП 10	Середнє за 2019–2021 рр.				Середнє за 2022–2024 рр.			
	тонн	частка, %	тис. дол.	частка, %	тонн	частка, %	тис. дол.	частка, %*
1	2	3	4	5	6	7	8	9
<i>601. Цибулини, бульби, кореневі бульби, бульбоцибулини, кореневища, включаючи розсажені кореневища, у стані вегетативного спокою, у стані вегетації, цвітіння; саджанці, рослини та корені цикорію, крім коренів товарної позиції 1212</i>								
Еквадор	0,33	0,01	0,33	0,00	174,33	5,68	212,00	2,30
Колумбія	1,00	0,02	0,67	0,01	24,00	0,78	29,67	0,32
Нідерланди	3599,67	59,74	4760,33	49,02	2795,00	91,10	8558,00	92,80
Німеччина	2387,00	39,61	4792,00	49,35	2,67	0,09	35,33	0,38
Польща	25,33	0,42	112,00	1,15	63,33	2,06	322,67	3,50
Інші країни	12,34	0,2	45,34	0,47	8,67	0,29	64	0,7
Всього	6025,67	15,20	9710,67	10,71	3068,00	10,35	9221,67	8,37
<i>602. Інші живі рослини, міцелій грибів</i>								
Бельгія	463,33	2,76	977,33	3,56	214,00	1,22	622,00	2,54
Еквадор	0,00	0,00	0,00	0,00	593,00	3,38	409,67	1,67
Італія	1743,67	10,39	3497,00	12,73	869,00	4,96	2260,00	9,22
Молдова	30,33	0,18	261,00	0,95	133,67	0,76	414,00	1,69
Нідерланди	8601,00	51,26	11712,33	42,65	12991,33	74,14	15222,33	62,07
Німеччина	2484,67	14,81	2950,67	10,74	771,00	4,40	1068,33	4,36
Польща	2261,33	13,48	3455,00	12,58	1263,00	7,21	2395,00	9,77
Сербія	24,33	0,15	224,33	0,82	57,00	0,33	309,00	1,26
Угорщина	194,00	1,16	378,00	1,38	102,33	0,58	236,00	0,96
Франція	482,33	2,87	1037,33	3,78	244,33	1,39	735,00	3,00
Інші країни	495,01	2,94	2968,34	10,81	284,67	1,63	853	3,46
Всього	16780,00	42,33	27461,33	30,29	17523,33	59,14	24524,33	22,26
<i>1007. Сорго зернове</i>								
Австралія	38,00	14,73	178,33	17,59	0,00	0,00	0,00	0,00
Аргентина	11,67	4,52	59,00	5,82	3,67	2,90	18,00	8,70

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Молдова	0,00	0,00	0,00	0,00	80,67	63,85	4,00	1,93
США	160,00	62,02	569,67	56,18	25,67	20,32	88,67	42,83
Франція	48,33	18,73	207,00	20,41	16,33	12,93	96,33	46,54
Всього	258,00	0,65	1014,00	1,12	126,33	0,43	207,00	0,19
<i>1207. Насіння та плоди інших олійних культур подрібнені або неподрібнені</i>								
Індія	3128,00	30,92	5136,00	31,34	2117,33	34,03	5271,00	34,49
Казахстан	1735,00	17,15	807,67	4,93	955,00	15,35	979,67	6,41
Китай	218,00	2,16	1152,33	7,03	184,00	2,96	1033,00	6,76
Польща	426,00	4,21	778,00	4,75	215,00	3,46	440,33	2,88
США	4,33	0,04	189,33	1,16	8,00	0,13	346,67	2,27
Таїланд	1,00	0,01	360,33	2,20	2,00	0,03	708,00	4,63
Туреччина	128,00	1,27	311,00	1,90	339,00	5,45	697,67	4,56
Угорщина	941,67	9,31	2199,33	13,42	550,67	8,85	1332,00	8,72
Франція	350,67	3,47	804,67	4,91	264,67	4,25	566,33	3,71
Чехія	471,33	4,66	1206,67	7,36	947,67	15,23	2259,00	14,78
Інші країни	2711,67	26,8	3441	21	638,66	10,26	1650	10,79
Всього	10115,67	25,52	16386,33	18,08	6222,00	21,00	15283,67	13,87
<i>1209. Насіння, плоди та спори для сівки</i>								
Данія	295,67	4,57	792,00	2,20	307,33	11,43	1093,00	1,79
Індія	1,00	0,02	1016,33	2,82	1,33	0,05	1592,67	2,61
Італія	776,00	12,01	2766,67	7,67	89,67	3,33	3468,67	5,69
Китай	8,00	0,12	2803,67	7,77	6,67	0,25	2096,33	3,44
Нідерланди	460,67	7,13	927,00	2,57	105,33	3,92	1218,00	2,00
Німеччина	790,67	12,23	8973,00	24,87	885,00	32,90	31825,67	52,22
Нова Зеландія	11,33	0,18	628,33	1,74	24,67	0,92	1391,00	2,28
Польща	302,33	4,68	1004,67	2,78	159,67	5,94	899,00	1,48

ЕКОНОМІКА ЕКОНОМІКА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА І АПК

Закінчення табл. 2

1	2	3	4	5	6	7	8	9
США	74,00	1,15	5108,33	14,16	38,00	1,41	4237,33	6,95
Туреччина	620,67	9,60	767,00	2,13	641,00	23,83	1288,33	2,11
Угорщина	985,67	15,25	1776,67	4,92	9,33	0,35	76,33	0,13
Франція	103,67	1,60	3152,00	8,74	117,33	4,36	3092,33	5,07
Чилі	3,00	0,05	1434,67	3,98	3,67	0,14	1952,67	3,20
Інші країни	2029,99	31,41	4930,99	13,65	300,67	11,17	6710,34	11,03
Всього	6462,67	16,30	36081,33	39,80	2689,67	9,08	60941,67	55,31
Разом імпорту	39642,00	100	90653,67	100	29629,33	100	110178,33	100

*В межах товарної групи розраховано по кожній країні, а стрічка всього – щодо загального імпорту

Джерело: розраховано авторами за даними ДМСУ [7].

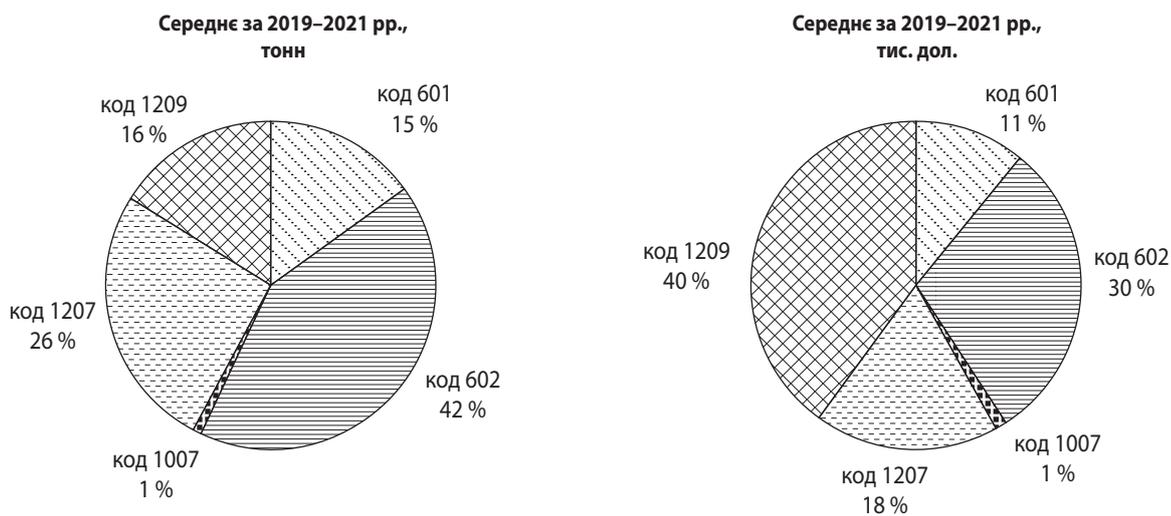

Рис. 1. Структура імпорту за видами продукції (довоєнний період, 2019–2021 рр.)

Джерело: розраховано авторами за даними ДМСУ [7].

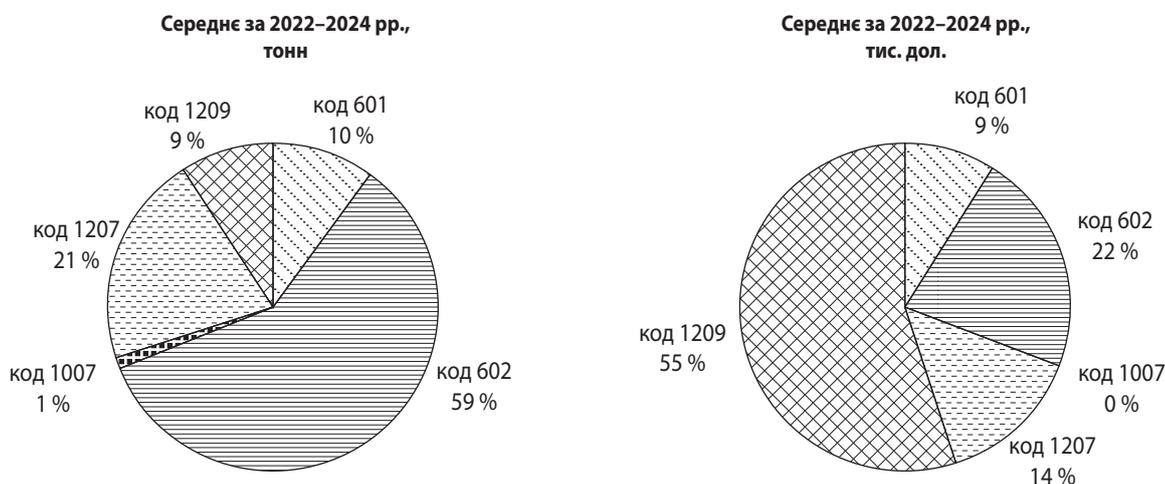

Рис. 2. Структура імпорту за видами продукції (воєнний період, 2022–2024 рр.)

Джерело: розраховано авторами за даними ДМСУ [7].

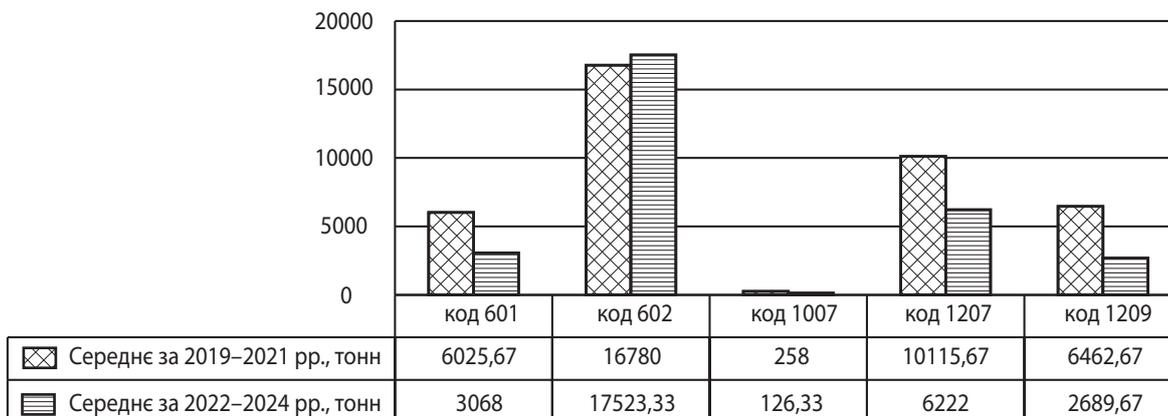

Рис. 3. Динаміка імпорту за видами продукції у натуральному виразі, тис. т

Джерело: розраховано авторами за даними ДМСУ [7].

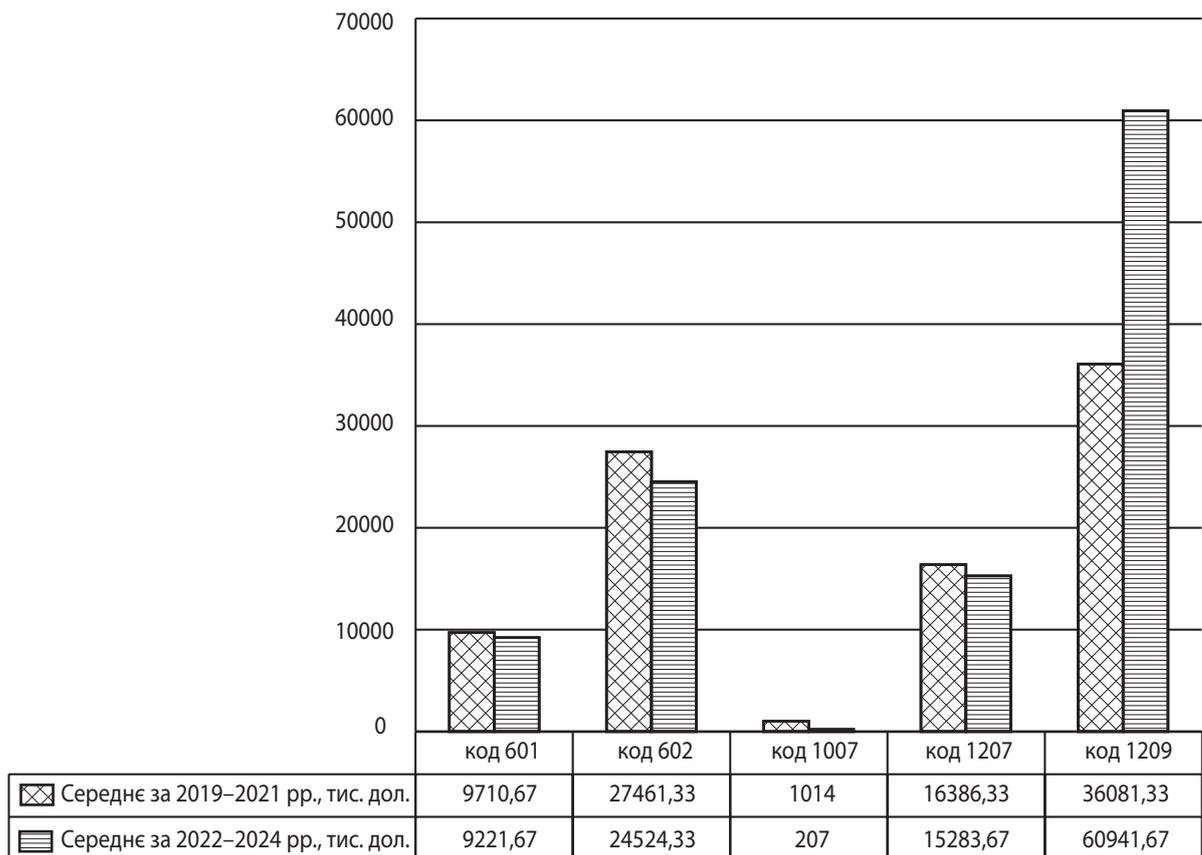

Рис. 4. Динаміка імпорту за видами продукції у вартісному виразі, тис. дол.

Джерело: розраховано авторами за даними ДМСУ [7].

Щодо сорго зернового – Ізраїль, Італія, Румунія та Польща (табл. 3).

Географія експорту насіння та плодів і інших олійних культур досить широка та налічує 68 кра-

їн. Серед ТОП 10 основними партнерами за підсумками 2022–2024 років є Німеччина, Угорщина та Італія (аналіз за сумою доходу від експорту насіння).

Таблиця 3

Динаміка та структура експорту в секторі насінництва та садивного матеріалу

Країна / ТОП 10	Середнє за 2019–2021 рр.				Середнє за 2022–2024 рр.			
	тонн	частка, %	тис. дол.	частка, %	тонн	частка, %	тис. дол.	частка, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9
<i>601. Цибулини, бульби, кореневі бульби, бульбоцибулини, кореневища, включаючи розгалужені кореневища, у стані вегетативного спокою, у стані вегетації, цвітіння; саджанці, рослини та корені цикорію, крім коренів товарної позиції 1212</i>								
Білорусь	22,67	100,0	40,00	100,0	0,00	-	0,00	-
Всього	22,67	0,02	40,00	-	0,00	-	0,00	-
<i>602. Інші живі рослини; міцелій грибів</i>								
Білорусь	798,00	4,42	222,33	7,06	12,67	0,13	56,67	4,48
Грузія	311,67	1,73	441,67	14,03	24,00	0,25	70,67	5,59
Італія	18,33	0,10	60,33	1,92	12,67	0,13	27,67	2,19
Казахстан	6,67	0,04	53,00	1,68	84,33	0,87	29,67	2,35
Молдова	9442,67	52,36	698,00	22,18	8416,33	86,44	617,00	48,79
Нідерланди	6,67	0,04	19,00	0,60	8,33	0,09	35,00	2,77

Продовження табл. 3

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Німеччина	64,00	0,35	31,67	1,01	8,67	0,09	13,33	1,05
Польща	417,33	2,31	297,00	9,44	1074,00	11,03	356,00	28,15
Словаччина	6,00	0,03	13,67	0,43	15,00	0,15	32,00	2,53
Туреччина	233,33	1,29	153,67	4,88	6,00	0,06	3,67	0,29
Інші країни	6730,33	37,33	1156,99	36,77	74,67	0,76	22,99	1,81
Всього	18035,00	11,60	3147,33	4,29	9736,67	9,12	1264,67	2,71
<i>1007. Сорго зернове</i>								
Ізраїль	20085,33	20,38	3755,00	20,65	11848,0	19,67	1415,67	14,70
Ірак	1794,00	1,82	319,00	1,75	5902,00	9,80	745,67	7,74
Іспанія	24589,33	24,95	4087,00	22,47	3875,00	6,43	1004,00	10,43
Італія	15839,33	16,07	2565,33	14,11	9888,00	16,41	1301,67	13,52
Німеччина	394,00	0,40	122,67	0,67	1124,33	1,87	324,67	3,37
ОАЕ	2316,00	2,35	494,00	2,72	1508,33	2,50	177,00	1,84
Польща	4439,33	4,50	1165,33	6,41	5892,00	9,78	1350,33	14,02
Румунія	23,00	0,02	7,00	0,04	6949,67	11,53	1555,33	16,15
Тайвань	4873,00	4,94	784,67	4,31	945,00	1,57	159,33	1,65
Туреччина	12875,00	13,06	2567,67	14,12	6524,33	10,83	762,00	7,91
Інші країни	11335,35	11,51	2318,66	12,75	5792,34	9,61	833,66	8,67
Всього	98563,67	63,39	18186,33	24,80	60249,0	56,44	9629,33	20,62
<i>1207. Насіння та плоди інших олійних культур подрібнені або неподрібнені</i>								
Австрія	2748,33	9,40	6043,67	17,23	1310,67	4,01	1161,00	3,89
Болгарія	1369,00	4,68	2727,67	7,78	1925,00	5,89	2377,00	7,97
Італія	701,00	2,40	2177,33	6,21	1560,67	4,77	2581,67	8,66
Нідерланди	2723,67	9,32	2351,67	6,71	2028,33	6,20	1616,67	5,42
Німеччина	7734,33	26,46	5985,33	17,07	8825,33	27,00	4818,67	16,16
Польща	1416,00	4,84	1057,00	3,01	2293,33	7,02	1327,33	4,45
Румунія	879,33	3,01	952,33	2,72	1432,67	4,38	1442,00	4,84
Туреччина	1114,67	3,81	1155,33	3,29	1994,67	6,10	2120,67	7,11
Угорщина	2560,33	8,76	2512,33	7,16	2402,33	7,35	2482,00	8,33
Франція	447,33	1,53	382,67	1,09	1102,33	3,37	1387,33	4,65
Інші країни	7533,01	25,79	9725,34	27,73	7816,34	23,91	8495,66	28,52
Всього	29227,00	0,19	35070,67	47,83	32691,67	30,62	29810,00	63,85
<i>1209. Насіння, плоди та спори для сівби</i>								
Боснія і Герцоговина	408,33	4,23	624,67	3,70	217,67	5,34	344,67	5,76
Греція	123,67	1,28	362,67	2,15	78,33	1,92	179,33	3,00
Італія	1941,00	20,12	3584,33	21,24	729,33	17,90	1257,33	21,00
Молдова	334,00	3,46	784,00	4,65	116,33	2,85	195,00	3,26
Нідерланди	1660,00	17,20	696,67	4,13	248,67	6,10	247,33	4,13
Румунія	297,67	3,08	360,67	2,14	520,67	12,78	782,00	13,06
Сербія	661,00	6,85	1064,67	6,31	246,33	6,04	338,33	5,65
Словаччина	270,00	2,80	869,67	5,15	208,33	5,11	216,67	3,62
Угорщина	2096,33	21,73	3842,00	22,76	842,67	20,68	1018,33	17,01
Хорватія	107,33	1,11	292,67	1,73	113,33	2,78	194,67	3,25

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Інші країни	1750	18,14	4395,65	26,04	753,67	18,5	1212,34	20,26
Всього	9649,33	6,21	16877,67	23,02	4075,33	3,82	5986,00	12,82
Разом імпорт	155497,67	100,0	73322	100,0	106752,7	100,0	46690	100,0

*В межах товарної групи розраховано по кожній країні, а стрічка всього – щодо загального імпорту

Джерело: розраховано авторами за даними ДМСУ [7].

Аналізуючи структуру експорту за видами продукції у довоєнний період, варто зазначити присутність такої ж диференціації, як і при імпорті. Найбільшу суму валютних надходжень у довоєнний та воєнний періоди було отримано від експорту 1207 Насіння та плоди інших олійних культур – у довоєнний період 48 % та у воєнний – 64 % (у натуральному виразі становить лише 19 % та 31 % відповідно) (рис. 5, 6).

У 2022–2024 роках відбулася зміна структури експорту за видами. Під впливом війни (що призвело до зміни логістики), почали більше експортувати насіння олійних (1207) (рис. 7, 8). У вартісному ж виразі спостерігається спад валютних надходжень за усіма товарними групами.

Загалом можна зробити висновок, що ми більше експортуємо як за географією країн, (рис. 9), так і за фізичними об'ємами (табл. 4).

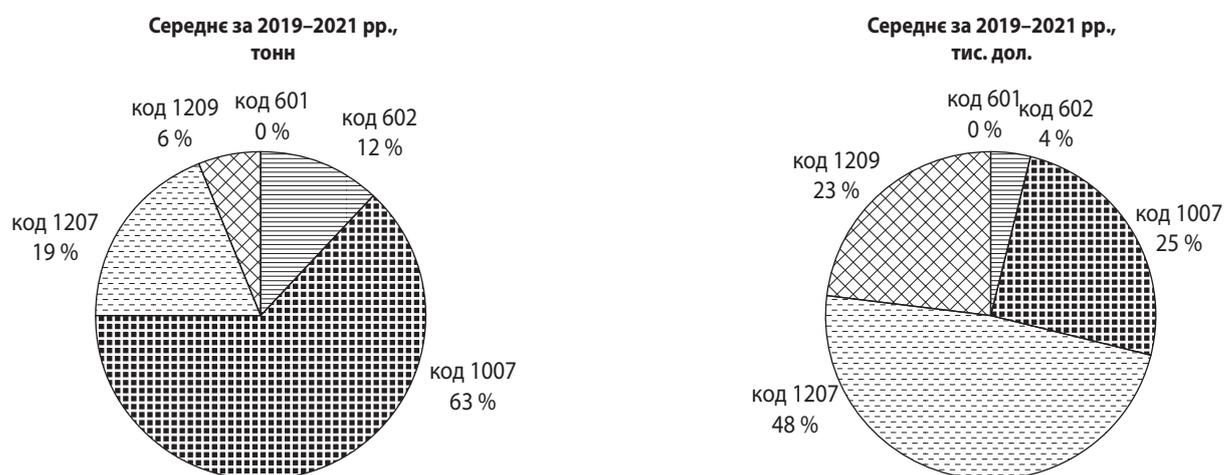

Рис. 5. Структура експорту за видами продукції (довоєнний період, 2019–2021 рр.)

Джерело: розраховано авторами за даними ДМСУ [7].

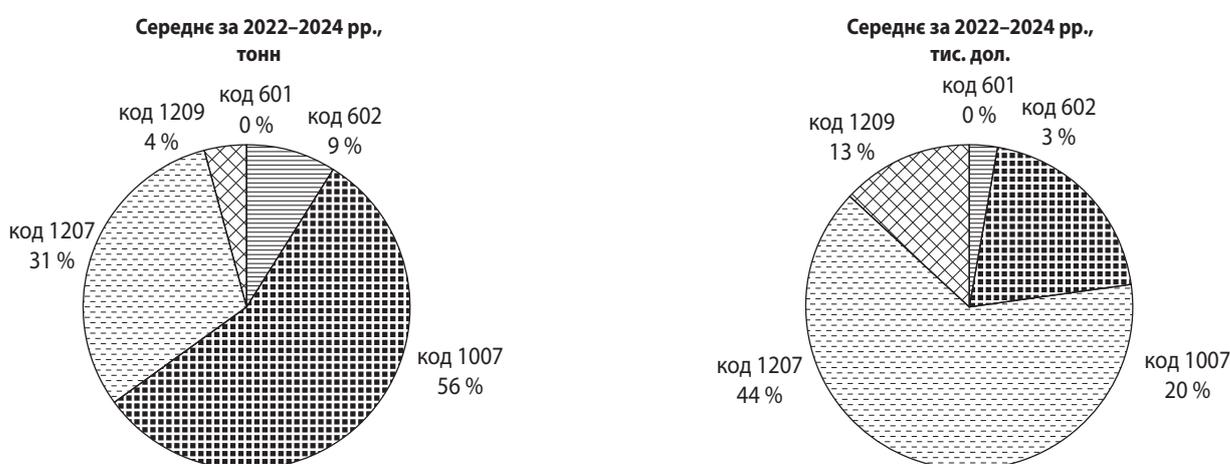

Рис. 6. Структура експорту за видами продукції (воєнний період, 2022–2024 рр.)

Джерело: розраховано авторами за даними ДМСУ [7].

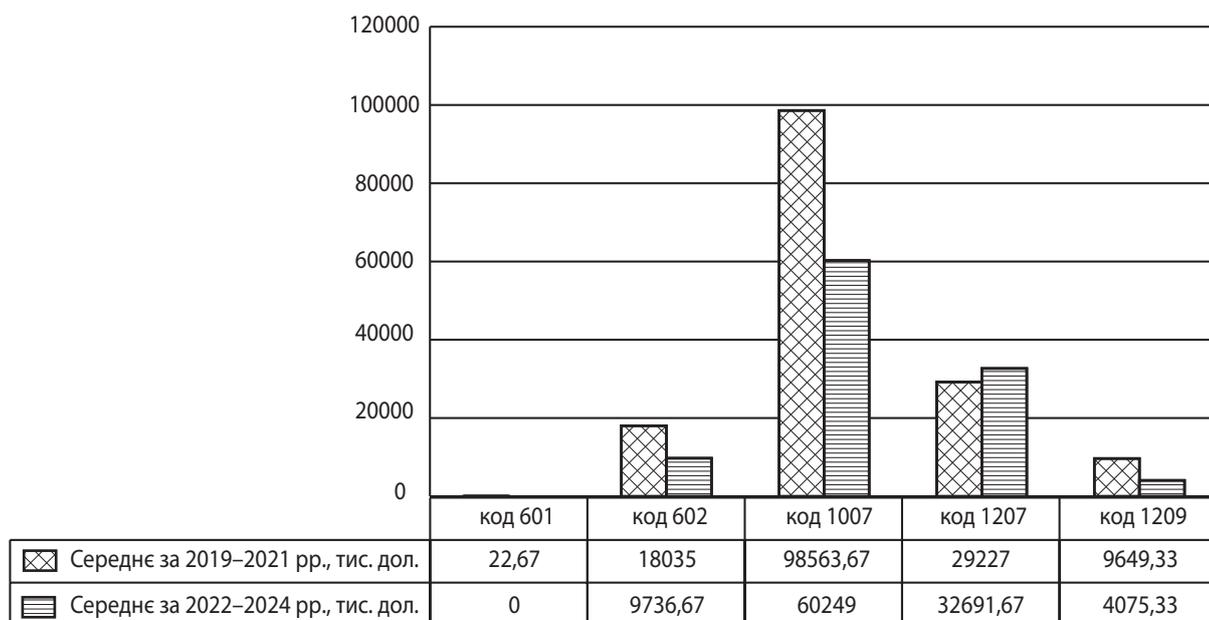

Рис. 7. Динаміка експорту за видами продукції у натуральному виразі, тис. т

Джерело: розраховано авторами за даними ДМСУ [7].

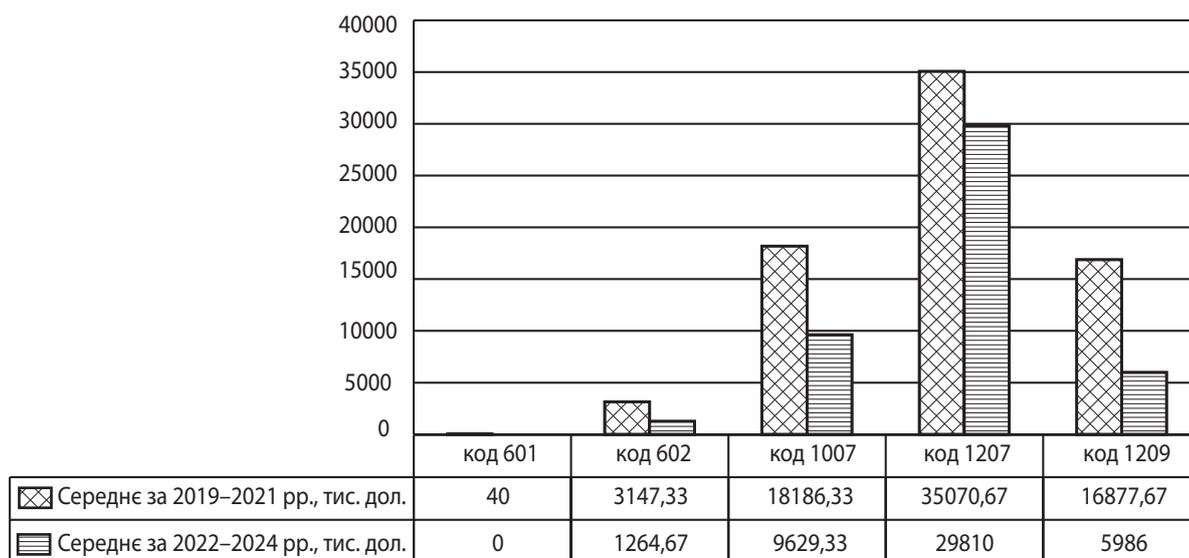

Рис. 8. Динаміка експорту за видами продукції у вартісному виразі, тис. дол.

Джерело: розраховано авторами за даними ДМСУ [7].

Для більш об'єктивної оцінки зовнішньоекономічної діяльності у сфері насіння та садивного матеріалу доцільно провести порівняння експорту та імпорту за основними товарними групами, що були розглянуті вище, як у натуральному, так і у вартісному вимірі.

У період 2019–2021 рр. індекс покриття експортом імпорту становив 3,923 при обрахунку в фізичному вимірі, а у вартісному – 0,809. У воєнний період (2022–2024 рр.), даний показник складав

3,603 та 0,424 відповідно. Що в цілому свідчить про відносно збереження експортного потенціалу в даному секторі, але виникають питання щодо цінової конкурентоспроможності вітчизняного насіння на міжнародних ринках.

ВИСНОВКИ

Під час проведеного дослідження було виявлено певні диспропорції в зовнішній торгівлі в секторі насіння та садивного матеріалу. Зокрема, як у до-

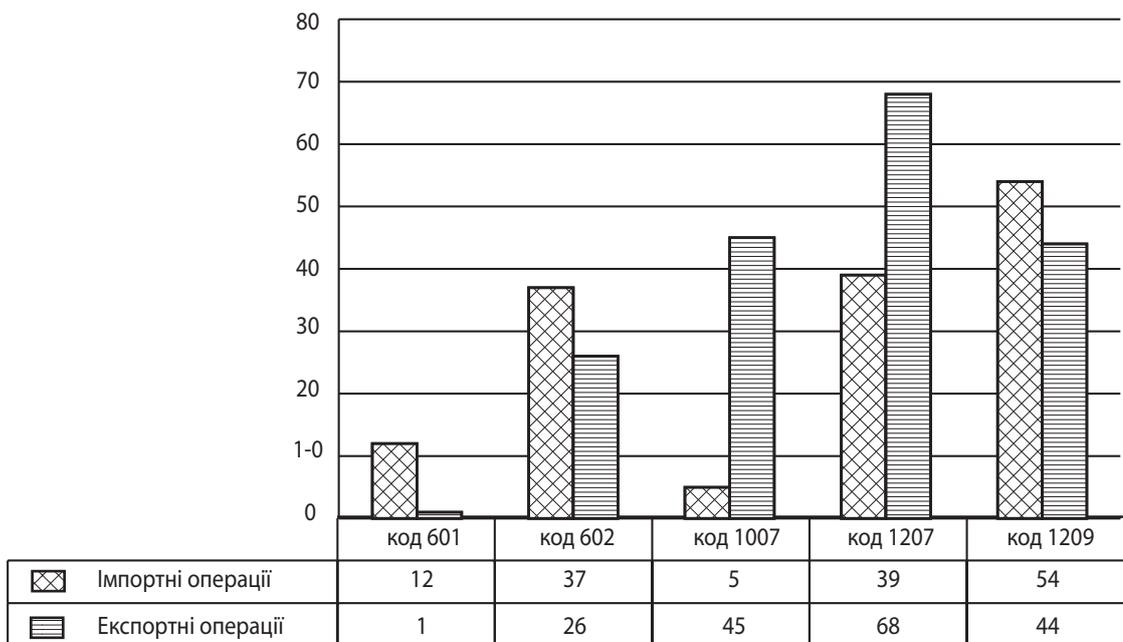

Рис. 9. Кількісна оцінка географії ЗЕД у секторі насінництва та садивного матеріалу за 2019–2024 рр.

Джерело: розраховано авторами за даними ДМСУ [7].

Таблиця 4

Розрахунок коефіцієнта покриття експортом імпорту у секторі насінництва та садивного матеріалу

Код та назва групи за УКТЗЕД	Середнє за 2019–2021 рр.		Середнє за 2022–2024 рр.	
	тонн	тис. дол.	тонн	тис. дол.
1	2	3	4	5
<i>Експорт</i>				
601. Цибулини, бульби, кореневі бульби, бульбоцибулини, кореневища, включаючи розгалужені кореневища, у стані вегетативного спокою, у стані вегетації, цвітіння; саджанці, рослини та корені цикорію, крім коренів товарної позиції 1212	20,67	40	0	0
602. Інші живі рослини; міцелій грибів	18035	3147,33	9736,67	1264,67
1007. Сорго зернове	98563,7	18186,3	60249	9629,33
1207. Насіння та плоди інших олійних культур подрібнені або неподрібнені	29227	35070,67	32691,67	29810
1209. Насіння, плоди та спори для сівки	9649,33	16877,67	4075,33	5986
Разом експорт	155497,7	73322	106752,7	46690
<i>Імпорт</i>				
601. Цибулини, бульби, кореневі бульби, бульбоцибулини, кореневища, включаючи розгалужені кореневища, у стані вегетативного спокою, у стані вегетації, цвітіння; саджанці, рослини та корені цикорію, крім коренів товарної позиції 1212	6025,67	9710,67	3068	9221,67
602. Інші живі рослини; міцелій грибів	16780	27461,33	17523,33	24524,33
1007. Сорго зернове	258	1014	126,33	207
1207. Насіння та плоди інших олійних культур подрібнені або неподрібнені	10115,67	16386,33	6222	15283,67

1	2	3	4	5
1209. Насіння, плоди та спори для сівби	6462,67	36081,33	2689,67	60941,67
Разом імпорт	39642	90653,67	29629,33	110178,3
<i>Коефіцієнт покриття експорту імпортом</i>				
601. Цибулини, бульби, кореневі бульби, бульбоцибулини, кореневища, включаючи розгалужені кореневища, у стані вегетативного спокою, у стані вегетації, цвітіння; саджанці, рослини та корені цикорію, крім коренів товарної позиції 1212	0,003	0,004	0,000	0,000
602. Інші живі рослини; міцелій грибів	1,075	0,115	0,556	0,052
1007. Сорго зернове	382,030	17,935	476,918	46,519
1207. Насіння та плоди інших олійних культур подрібнені або неподрібнені	2,889	2,140	5,254	1,950
1209. Насіння, плоди та спори для сівби	1,493	0,468	1,515	0,098
Разом	3,923	0,809	3,603	0,424

Джерело: розраховано авторами за даними ДМСУ [7].

воєнний період, так і у воєнний основним слабким місцем є ціна на насіння та посадковий матеріал, а саме її суттєва різниця при ввезенні та вивезенні. Про це свідчить те, що за підсумками проведених розрахунків протягом періоду дослідження, у натуральному вираженні експорт більш як утричі перевищує імпорт (зернові – у сотні разів), але у вартісному вираженні – експорт не покриває імпорту за тими самими товарними групами. Це обумовлено низькою вартістю насінневого матеріалу, що вивозиться із країни. Тому в перспективі варто звернути увагу на можливість збільшення експортних цін за рахунок підвищення якості насіння шляхом його доробки. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

- Grunwald N., Zakharchuk O., Matsyhora T. Prospects for the Development of the Seed Industry in Ukraine. *Економіка АПК*. 2022. Vol. 29. No. 1. P. 18–25. DOI: 10.32317/2221-1055.202201018
- Мельник С., Ситник В., Семисал А., Барбан О. Організаційно-економічні засади світової торгівлі насінням сільськогосподарських культур – виклики для України. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 2 (49). С. 233–238. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-49-37>
- Shandrivska O., Pyzh O. Study of the grain market of Ukraine in the conditions of war. *Management and Entrepreneurship in Ukraine: the stages of formation and problems of development*. 2024. Vol. 2024. No. 1. P. 259–270. DOI: <https://doi.org/10.23939/smeu2024.01.259>
- Побоченко Л., Татаренко Н., Прокоп'єва А. Сучасні тренди розвитку світового ринку зерна в умовах війни в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. № 48. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-29>
- Агроновини. Україна збільшила експорт насіння зернових і олійних: гібридна кукурудза оновила рекорд – AgroPortal.ua // AgroPortal.ua. URL: <https://agroportal.ua/news/ukraina/ukrajina-zbilshila-eksport-nasinnya-zernovih-ta-oliynih-gibridna-kukurudza-vstanovila-rekord>
- Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2025 рік : Постанова Кабінету Міністрів України від 24.12.2024 р. № 1481. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1481-2024-п#Text>
- Державна митна служба України. URL: <https://customs.gov.ua/>
- Врожай зернових Бразилії досягає рекордних обсягів у 2024-25 роках. URL: <https://agreview.com/content/roslyny/vrozhaj-zernovyh-brazyliyi-dosyagaye-rekordnyh/>
- Урожай сої у Бразилії у 2024/25 МР може становити 165 млн тонн // UkrAgroConsult – Агроконсалтинг світового рівня. URL: <https://ukragroconsult.com/news/urozhaj-soyi-u-brazyliyi-u-2024-25-mr-mozhe-stanovyty-165-mln-tonn/>
- Europe Seed Market Size, Share, Growth & Analysis, 2033 // Market Data Forecast. URL: <https://www.marketdataforecast.com/market-reports/europe-seed-market>
- China Seeds Market Size & Share | Industry Forecast, 2034 // Claight Corporation (Expert Market Research). URL: <https://www.expertmarketresearch.com/reports/china-seeds-market>
- U.S. Seed Market Size, Share, Forecast 2025-2033 // Market Research Company, Reports and Consulting Services|IMARC. URL: <https://www.imarcgroup.com/united-states-seed-market#:~:text=Market%20>

Overview: United States seed market size, to specific climates, are driving the market

REFERENCES

- AgroPortal.ua. Ahronovyny. Ukraina zbilshyla eksport nasinnia zernovykh i oliinykh: hibrydna kukurudza onovyla rekord – AgroPortal.ua [Agro news. Ukraine increased exports of grain and oilseeds: hybrid corn updated the record]. <https://agroportal.ua/news/ukraina/ukrajina-zbilshila-eksport-nasinnya-zernovih-ta-oliynih-gibridna-kukurudza-vstanovila-rekord>
- Agroreview. Vrozhai zernovykh Brazylії dosiahaie rekordnykh obsiahiv u 2024-25 rokakh [Brazil's grain harvest reaches record volumes in 2024-25]. <https://agroreview.com/content/roslyny/vrozhaj-zernovyh-brazyliyi-dosyagaye-rekordnyh/>
- Claight Corporation (Expert Market Research). (2024). China Seeds Market Size & Share | Industry Forecast, 2024. <https://www.expertmarketresearch.com/reports/china-seeds-market>
- Derzhavna mytna sluzhba Ukrainy [State Customs Service of Ukraine]. <https://customs.gov.ua/>
- Grunwald N., Zakharchuk O. & Matsybora T. (2022). Prospects for the Development of the Seed Industry in Ukraine. *Ekonomika APK*, 1(29), 18–25. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202201018>
- IMARC. U.S. Seed Market Size, Share, Forecast 2025-2033. <https://www.imarcgroup.com/united-states-seed-market#:~:text=Market%20Overview:%20United%20States%20seed%20market%20size,to%20specific%20climates,%20are%20driving%20the%20market>
- Kabinet Ministriv Ukrainy. (2024, December 24). Pro zatverdzhennia perelikiv tovariv, eksport ta import yakykh pidliahaie litsenzuvanniu, ta kvot na 2025 rik: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 24.12.2024 r. № 1481 [On approval of lists of goods whose export and import is subject to licensing, and quotas for 2025: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of December 24, 2024 No. 1481]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1481-2024-p#Text>
- Market Data Forecast. (2023). Europe Seed Market Size, Share, Growth & Analysis, 2023. <https://www.marketdataforecast.com/market-reports/europe-seed-market>
- Melnyk S., Sytnyk V., Semysal A. & Barban O. (2024). Orh-anizatsiino-ekonomichni zasady svitovoi torhivli nasinniam silskohospodarskykh kultur – vyklyky dlia Ukrainy [Organizational and economic principles of world trade in agricultural seeds – challenges for Ukraine]. *Stalyi rozvytok ekonomiky*, 2 (49), 233–238. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-49-37>
- Pobochenko L., Tatarenko N. & Prokopieva A. (2023). Suchasni trendy rozvytku svitovoho rynku zerna v umovakh viiny v Ukraini [Modern trends in the development of the global grain market in the conditions of war in Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 48. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-29>
- Shandrivska O. & Pyzh O. (2024). Study of the grain market of Ukraine in the conditions of war. *Management and Entrepreneurship in Ukraine: the stages of formation and problems of development*, 1(2024), 259–270. <https://doi.org/10.23939/smeu2024.01.259>
- UkrAgroConsult. Urozhai soi u Brazylії u 2024/25 MR mozhe stanovyty 165 mln tonn [Soybean harvest in Brazil in 2024/25 MY may amount to 165 million tons]. <https://ukragroconsult.com/news/urozhaj-soyi-u-brazyliyi-u-2024-25-mr-mozhe-standovyty-165-mln-tonn/>

Стаття надійшла до редакції / Received: 05.01.2026 р.
 Статтю прийнято до публікації / Accepted: 25.01.2026 р.
 Оприлюднено / Published: 25.02.2026 р.